

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй по морському праву від 10 грудня 1982 р., ратифікація від 3 червня 1999 року. / Відомості Верховної Ради України. № 728-14. Ст. 90–92.
2. Міжнародна федерація транспортних робітників (МФТ) (International Transport Workers' Federation, ITF). Офіц. сайт. URL: <http://www.tpu.ru>
3. Британський реєстр судів у Джерсі (British Register of Ships in Jersey). Офіц. сайт. URL: <https://www.gov.je/Travel/MaritimeAviation/BritishRegisterShips/Pages/FullRegistration.aspx>
4. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23 грудня 1995 р. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 176/95-ВР ч. 3. Ст. 32.
5. Про затвердження Порядку ведення Державного суднового реєстру України і Суднової книги України від 26.09.1997 р. / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 1069.
6. Про затвердження Правил судноплавства на внутрішніх водних шляхах України від 16.02.2004 р. / Відомості Верховної Ради України. 2017. № 91.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. / Відомості Верховної Ради України. 2018. № 8073-Х.
8. Interlegal (2017), Второй реестр судов в Украине, офиц. сайт. URL: <http://interlegal.com.ua/ru/publikacii/vtoroj-reestr-sudov-v-ukraine/>

УДК 341.645

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУДДІВ ВНУТРІШНЬОЇ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ ООН

LEGAL STATUS OF JUDGES OF THE UN INTERNAL JUSTICE SYSTEM

Фомін П.В.,
адвокат,*аспірант кафедри міжнародного і європейського права
юридичного факультету**Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

У статті проаналізовано положення статутів і процедурно-процесуальних актів органів внутрішньої системи правосуддя Організації Об'єднаних Націй щодо правового статусу суддів; приділено увагу особливостям призначення винагороди суддів; акцентовано увагу на існуючій проблематиці в цій сфері.

Ключові слова: винагорода, міжнародна міжурядова організація, обов'язки, правосуддя, права, статус, суддя.

В статье проанализированы положения уставов и процедурно-процессуальных актов органов внутренней системы правосудия Организации Объединенных Наций относительно правового статуса судей; уделено внимание особенностям назначения вознаграждения судей; акцентировано внимание на существующей проблематике в этой сфере.

Ключевые слова: вознаграждение, международная межправительственная организация, обязанности, правосудие, права, статус, судья.

In this article it was analyzed the provisions of the Statutes and procedural acts of the United Nations internal system of justice for the legal status of judges; it was paid attention to the specifics of the appointment of remuneration of judges; it was focused on the existing problems in this area.

Key words: remuneration, international intergovernmental organization, duties, justice, rights, status, judge.

Постановка проблеми. Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) є універсальною міжнародною міжурядовою організацією, цілі діяльності якої мають глобальний характер: мир і безпека, розвиток і права людини. Однак дієве функціонування будь-якої великої організації є неможливим без сприятливої обстановки для роботи її персоналу, оскільки суперечки між співробітниками й адміністрацією, зокрема щодо відновлення контрактів, справедливого поводження, просування по службі, дискримінації, переслідування або прийняття дисциплінарних заходів, можуть значним чином вплинути на ефективність діяльності такої організації. Наприклад, з цією метою в межах ООН було створено внутрішню систему правосуддя, покликану реагувати на ситуації, коли співробітники вважають, що їхні права були порушені, а правил організації не було дотримано. Водночас ефективне функціонування такої системи є неможливим без належного дотримання прав суддів і чіткої регламентації їхнього статусу, що безпосередньо впливає на процес відправлення правосуддя.

Вищезначене свідчить про актуальність обраної теми дослідження та її значимість для захисту прав людини, зокрема прав співробітників організації та суддів.

Стан опрацювання. Питання правового статусу суддів внутрішньої системи правосуддя ООН досі залишала-

ся поза межами наукових досліджень в українській науці міжнародного права. Окремі аспекти міжнародно-правових стандартів статусу суддів, правового становища суддів органів міжнародної кримінальної юрисдикції було висвітлено в роботах таких науковців: М. Баймуратова, М. Буруменського, М. Микієвича, Р. Каламкаряна, С. Черниченка, Т. Сироїд, Л. Фоміної та інших. Однак ця тематика потребує подальшого детального дослідження.

Мета статті полягає у проведенні аналізу положень статутів і процедурно-процесуальних актів органів внутрішньої системи правосуддя Організації Об'єднаних Націй щодо правового статусу суддів.

Для досягнення мети поставлено такі завдання: дослідити положення статутів і процедурно-процесуальних актів Трибуналу зі спорів ООН та Апеляційного трибуналу ООН щодо правового становища суддів; проаналізувати особливості системи виплати винагороди суддів; зробити відповідні висновки та пропозиції.

Виклад основного матеріалу. 1 липня 2009 року в межах Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН) почала функціонувати нова система відправлення правосуддя, основною метою діяльності якої є вирішення виникаючих суперечок між співробітниками та адміністрацією. У реформованій системі було створено два рівні врегулювання

спорів: неформальний, який представлений службою Омбудсмена та посередників, і формальний, що складається з Трибуналу зі спорів ООН (далі – ТС ООН, Трибунал) й Апеляційного трибуналу ООН (далі – АТ ООН). У разі виникнення спору він, перш за все, має бути переданий на вирішення до служби Омбудсмена та посередників. У тому разі, коли такий спосіб виявляється безуспішним, співробітник може звернутися з відповідною заявою до ТС ООН.

ТС ООН є судом першої інстанції, який функціонує на штатній основі та складається з п'яти професійних суддів – трьох суддів, зайнятих у повному режимі, і двох суддів, зайнятих у половинному режимі (ст. 4 (1) Статуту ТС ООН). У свою чергу АТ ООН працює сесійно та містить сім суддів (ст. 3 (1) Статуту АТ ООН). Судді обох Трибуналів призначаються Генеральною Асамблеєю ООН (далі – ГА ООН) за рекомендацією Ради внутрішнього правосуддя строком на сім років з урахуванням принципів гендерної збалансованості та географічного розподілу (ст. ст. 4, 3). Кандидати на посаду судді ТС ООН або АТ ООН мають відповідати певним вимогам, які до них висуваються, зокрема володіти високими моральними якостями, досвідом судової діяльності у сфері адміністративного права або еквівалентної діяльності в межах однієї або декількох національних правових систем. Наприклад, судді повинні демонструвати та відстоювати високі стандарти суддівської поведінки, зміцнювати віру в сумлінність здійснення правосуддя в ООН; діяти гідно та незмінно дотримуватися законів країни, у якій вони проживають, працюють або перебувають із візитом, зокрема в періоди, коли вони не зайняті службовими справами (п.п. 3, 4) [1].

Обрані на посаду судді діють особисто та користуються повною незалежністю. Під час виконання своїх зобов'язань судді повинні докладати всіх зусиль задля забезпечення того, щоб жодна особа, установа або держава жодним чином (прямо або опосередковано) не втручалися в роботу Трибуналів і не сприймати жодних недоречних погроз, впливу або тиску (п. 1). Крім того, судді не повинні використовувати або дозволяти використовувати престиж суддівської посади для просування приватних інтересів судді, родича судді або будь-якої іншої особи та створювати враження, що будь-хто в змозі здійснити на них вплив. В особистих відносинах судді мають уникати ситуацій, які могли б породити резонне відчуття фаворитизму або упередженості з окремо взятими співробітниками, які виступають у ролі сторін, юридичних представників чи інших осіб, що регулярно з'являються до Трибуналу (п. 4).

У разі виникнення конфлікту інтересів, під яким розуміється будь-який чинник, що може зашкодити здатності судді незалежно та неупереджено вирішити доручену йому справу, такий суддя заявляє самовідвід у відповідній справі та сповіщає Голову Трибуналу. Конфлікт інтересів виникає у разі, коли в дорученій судді справі фігурує, зокрема, особа, з якою суддю пов'язують особисті, сімейні або професійні відносини; питання, до якого суддя був раніше причетний в іншій ролі, зокрема в ролі консультанта, адвоката, експерта або свідка; будь-яка інша обставина, яку розумний і неупереджений спостерігач міг би сприйняти як таку, що робить участь судді у вирішенні питання недоречною (ст. 27). Регламент ТС ООН та АТ ООН також наділяє сторін правом заявити відвід суддів у разі виникнення конфлікту інтересів. За таких обставин сторона має звернутися до Голови відповідного Трибуналу з аргументованим клопотанням про відвід судді, який, у свою чергу, приймає розпорядження щодо такого клопотання. Водночас судді повинні мотивувати підстави відводу та заявляти самовідвід за несуттєвих підстав (п. 2 (d)) [1].

Статуту ТС ООН та АТ ООН також наділяють ГА ООН повноваженнями відсторонити суддю з посади в разі проступку або недієздатності (п. 10). Наприклад, твердження щодо неналежної поведінки або недієздатності того чи ін-

шого судді має бути направлено в письмовій формі безпосередньо Голові відповідного трибуналу. У тому разі, коли скарга подається на чинного Голову, вона направляється наступному за старшинством судді. До видів поведінки, які можуть бути підставою для застосування санкцій до судді, належать такі: порушення стандартів, встановлених кодексом поведінки суддів ТС ООН та АТ ООН, який був затверджений ГА ООН у резолюції 66/106. До видів недієздатності, які можуть слугувати підставою для відсторонення від посади судді, належить стан фізичного або психічного здоров'я, який може перешкоджати виконанню суддею своїх судових функцій, і які неможливо компенсувати прийняттям розумних заходів (п. 1, 5) [2]. Крім того, у разі наявності хвороби чи іншої недуги, які можуть загрожувати виконанню суддею своїх обов'язків, він повинен повідомити про це головуючого суддю свого Трибуналу (п. 3) [1].

Суддя ТС ООН та АТ ООН також наділений правом на відставку, зокрема шляхом подання відповідного повідомлення ГА ООН через Генерального секретаря ООН. Відставка є чинною з дати отримання відповідного повідомлення, якщо тільки в повідомленні про відставку не зазначено більш пізньої дати (п. 11) [3; 4].

До того ж з огляду на той факт, що у своїй професійній діяльності судді мають дотримуватися принципу незалежності та неупередженості, важливо зазначити, що вони не належать до штатних співробітників ООН та користуються повною автономією й не підлягають нагляду з боку адміністрації під час прийняття судових рішень (п. 57) [5]. Зважаючи на це, судді також не повинні асоціюватися із співробітниками організації в плані винагороди та виплат. Водночас існує низка питань, що стосуються умов призначення винагороди суддям.

Наприклад, ГА ООН у своїй резолюції A/RES/63/253 затвердила умови перебування суддів на посаді ТС ООН та АТ ООН, викладені в доповіді Генерального секретаря A/63/314 [6]. Відповідно до цього акта, суддям, які входять до складу ТС ООН, мають бути призначені оклади та допомога, еквівалентні окладам і допомозі співробітників рівня Д-2. Оклади та допомога суддям ТС ООН, які зайняті на неповній ставці, має виплачуватися на основі принципів, викладених в адміністративній інструкції з питання про наймання на умовах неповної зайнятості ST/AI/291/Rev у міру необхідності. Суддям АТ ООН передбачено виплату гонорару за кожне винесене рішення на основі ставок, еквівалентних ставкам, які застосовуються до суддів Адміністративного трибуналу МОП (головні судді – 2400 дол. США за рішення; судді, які беруть участь – 600 дол. США за рішення). Окрім того, вказано на те, що суддям буде надаватися статус посадових осіб, які не є посадовими особами Секретаріату, з метою збереження їхньої незалежності щодо Секретаріату (п. 83) [7].

Водночас Рада внутрішнього правосуддя у своїй доповіді звернула увагу на те, що ув'язка винагороди суддів ТС ООН з винагородою штатних співробітників Організації є проблемою, яка викликає стурбованість. Тобто оплата їхньої праці прямо пов'язується з винагородою штатних співробітників, і на них поширюються ті ж умови служби, хоча Генеральний секретар висловив думку, згідно з якою така ув'язка не означає, що судді є штатними співробітниками Організації, а лише передбачає, що розмір їхньої винагороди встановлюється на рівні, еквівалентному винагороді штатних співробітників Організації на посадах класу Д-2 (п. 55). З огляду на означене Рада внутрішнього правосуддя зазначила, що оскільки винагорода суддів встановлюється з урахуванням їхніх умов служби, питання про винагороду стає, по суті, питанням про незалежність судових органів. У тих випадках, коли розмір винагороди, яка виплачується за надання судових послуг, скорочується на розсуд або на прохання адміністрації, існує побою-

вання, що таке скорочення буде перешкоджати виконанню судьями своїх функцій щодо адміністрації. Тобто за таких умов сторони судового процесу цілком можуть сприймати суддів як ще одну категорію співробітників, а не як незалежних і неупереджених арбітрів (п. 56).

Тобто встановлена ставка винагороди суддів на рівні співробітників «Д-2» сприяє формуванню думки про те, що нинішня організація та структура системи відправлення правосуддя перебуває під безпосередньою владою адміністрації, оскільки «ранжування» в рамках системи кадрової класифікації ООН ставить суддів у «нижче» положення щодо старших співробітників у Секретаріаті, таких як помічники Генерального секретаря та заступники Генерального секретаря (п. п. 79, 80) [8].

До того ж труднощі, пов'язані із системою винагороди суддів, полягають в тому, що судді АТ ООН отримують гонорар за ставкою, яка еквівалентна ставці, що застосовується до суддів Адміністративного трибуналу МОП, проте система правосуддя, створена ГА ООН, передбачає виконання судьями ще однієї важливої функції – консультування Організації та всіх її співробітників із питань правильного тлумачення й застосування положень, правил та адміністративних нормативних ООН. Водночас в Адміністративному трибуналі МОП апеляційний суд просто вживає швидких заходів для виявлення помилок, допущених судом нижчої інстанції, і виносить відповідне рішення. Тобто існуюча система виплат ООН не передбачає винагороду суддів за виконання вищезначених юридичних функцій. Вона також не враховує виконувану в міжсесійний період роботу з розгляду проміжних постанов і клопотань сторін (п. 80) [9].

Так, Рада внутрішнього правосуддя запропонувала, щоб система винагороди враховувала завдання, які будуть виконуватися апеляційним органом в рамках системи внутрішнього правосуддя ООН, зокрема шляхом виплати винагороди за роботу в міжсесійний період із добовими ставками, але не більше обумовленої суми. Крім того, така ставка має бути вищою для Голови Трибуналу, оскільки суддя, який обіймає цю посаду, повинен регулярно займатися всіма невідкладними питаннями, що виникають у міжсесійний період, а також розподіляти роботу між суддівськими колегами (п. 81) [9].

Висновки. Отже, зважаючи на вищевикладене, доходимо висновку, що з метою забезпечення ефективного доступу до правосуддя мають бути створені умови, за яких судові органи не лише дійсно були б незалежними, але й розглядалися такими всіма суб'єктами, на яких поширюється їхня юрисдикція. У рамках такої ієрархічної структури, як ООН, завдання забезпечення фактичної незалежності судових органів і визнання цієї незалежності можуть бути пов'язані з більш серйозними труднощами не лише в межах її судової системи. Наприклад, Генеральний секретар ООН є головною адміністративною посадовою особою Організації та виступає з боку Організації відповідачем у рамках судового провадження щодо рішень, прийнятих ним або особами, уповноваженими діяти від його імені. З огляду на це важливо, щоб Генеральний секретар і старші керівники утримувалися від ініціатив або вжиття заходів, які можуть тлумачитися як такі, що применшують повноваження та незалежність трибуналів, зобов'язаних виносити рішення щодо правомірності здійснення таких повноважень (п. 37) [9].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кодекс поведення судей Трибуналу по спорам Організації Об'єдинених Націй и Апелляционного трибунала Організації Об'єдинених Націй. URL: http://www.un.org/ru/oaaj/unjs/code_judges.pdf.
2. Механизм для рассмотрения жалоб относительно предполагаемого ненадлежащего поведения или недееспособности судей Трибунала по спорам Організації Об'єдинених Націй и Апелляционного трибунала Організації Об'єдинених Націй. URL: <http://www.un.org/ru/oaaj/unjs/mechanism.pdf>.
3. Статут Трибунала по спорам Організації Об'єдинених Націй. URL: http://www.un.org/ru/documents/bylaws/dispute_tribunal.pdf.
4. Статут Апелляционного трибунала Організації Об'єдинених Націй A/RES/63/253. URL: http://www.un.org/ru/documents/bylaws/appeals_tribunal.pdf.
5. Доклад Совета по внутреннему правосудию A/72/210 (Отправление правосудия в Організації Об'єдинених Націй). URL: <https://undocs.org/ru/A/72/210>.
6. Резолюция ГА ООН A/RES/63/253 (Отправление правосудия в Організації Об'єдинених Націй). URL: <http://undocs.org/ru/A/RES/63/253>.
7. Доклад Генерального секретаря A/63/314 (Отправление правосудия в Організації Об'єдинених Націй). URL: <http://undocs.org/ru/A/63/314>.
8. Доклад Группы для проведения промежуточной независимой оценки системы отправления правосудия в Організації Об'єдинених Націй A/71/62/Rev.1. URL: <http://undocs.org/ru/A/71/62/Rev.1>.
9. Доклад Совета по внутреннему правосудию A/71/158 (Отправление правосудия в Організації Об'єдинених Націй). URL: <https://undocs.org/ru/A/71/158>.